

Ingred

1672/3–1752

Ingred Andersdotter

Född 1672/73

Yrke bondmora

Gift den 21 februari 1698 med Hindrik Ersson Heinonen,
född 1671 i Täreändö

Barn Anders 1698–1740 (övertog föräldrarnas hemman)
Maria 1710–1777
Hindrik 1715–1783
Ella 1718–1802
Johan 1720–?

Änka den 23 juli 1728

Död i Täreändö den 2 augusti 1752 vid 79 års ålder av ålder-
domsbräcklighet

Häxa

Tärendhö i Torne Lapmarck

Året 1698

Mitt i smällkalla vintern, i februari, hade hon kommit till gården Tärendhö no. 1 som nygift. För Ingrid var det första mötet med platsen men för Hindrik var det ett återvändande till hemmanet efter den senaste tidens kringflackande.

Tärendhö är en stor by med femton gårdar spridda längs vatten. Hindriks hemman ligger på sydsidan om Calix elf, på en backe med grann utsikt. Det har varit i slakten uppåt hundra år, den äldsta gården i byn. Ingrid hade tyckt om det hon såg: boningen i slutningen ner mot älven, bagarstugan, fähuset med kor och får. Ängar, betesmarker, åkrar, allt täckt av snö. Vintern var kall detta år också, men förråden räcker till lagom många munnar att mätta. Här behövde nog ingen svälta. Marken runtomkring är bördig. Det är en lycka att ha fått bli gift hit, och hon förstår att vara glad.

Knappt hade hon hunnit innanför dörren den allra första dagen förrän plikterna kallat. Blygt hälsade hon god dag med en nigning. Sedan svepte hon snabbt med blicken runt stugan. Genast såg hon vad som behövde göras. I spisen kokade ingen kittel och vedkorgen var tom liksom vattenhinken. Varm välling skulle göra gott i kroppen, kände hon, men tordes inte fråga när ingen i huset föreslog. Det kunde verka alltför självsväldigt. Kanske svärmodern skulle tycka illa vara. Men vattnet kunde hon i alla fall ordna med.

Hon skulle till att bära ut ett ämbar för att fylla med snö och taga in till tining.

– Ingrid!

Det var svärmors röst från bortesta vrån.

– Inte behöver du bära så tungt i ditt tillstånd. Låt Hindrik ta det.

Men inte gick hon sönder av arbete. Hon ville så gärna framstå som flitig; duga helt enkelt och bli godkänd som unga frun i huset.

Så gick dagarna och årstiderna. Snart nog kom arvingen till världen, med skrik och stön och rosor på kinden. Gossen blev genast svärmors gulleponk. Medan moran tog hand om lillpojken strävade Ingred oförtrutet på med sysslorna i hushållet, tvätt och byk och mjölkning. Hon kärnade smör till försäljning, garvade djurhudar och hjälpte till att slå vallen. Varje säsong hade fullt upp av sitt. Matlagningen slapp hon hinna med. Det var svärmors revir.

Hindrik var borta på fiske med bror sin eller for iväg på annat ärende. Våren rusade förbi, sommaren lunkade på med en gnutta lättsinne och hösten gav hyfsad skörd. Vintern kom tidigt som vanligt. Lugnet låg snötyngt över byn. På andra håll hade onåden angripit och skörden slagit fel, men här omkring har de rätt sig.

Men så har det ju inte alltid varit i livet, fridfullt och tryggt. Öåren hade duggat tätt. Hon ids inte minnas dem förutom året innan, som alltjämt gnagde eller åttiosex när det haglade och regnade tills säden ruttnade och magen krömp. Och om hon tänkte efter noga, noggrannare än hon åstundade, trängde minnena fram från fler hungerår då folk dött som kryp, fast det orkade ingen längre gräva ner sig i och det gällde ingen av de hennes. De hade haft bröd i magen var dag, inte mycket men något. Hon hade lärt sig baka på både bark och missne och att koka välling på granlav. Inte hade hon något att klaga över precis.

Men oron för upprepning av Herrens vrede lade sig som ett skavsår i hjärtat, molande. Man fick tygla sin ängslan så gott det gick.

Och nu var hon ingift i en riktig bondgård i bördiga trakter. Gudskepris! Det var det första ord som kom för henne. Hon var 25 år fyllda och livet utstakat för henne som maka och mor. Hon tackade sina gudar alltifrån hedenhös. Nej, det var i mjugg förstås. En fick inte skämta om gudliga ting, brukade Hindrik varna, rädd för att någon illasinnad lismare skulle skvallra vida omkring att han hyste en syndfull kvinna i huset. Det var förbjudet att göra narr av religionen, det visst hon väl, men efter sin fostran i kristlig tuktan och förmaning, roade det henne att driva gäck. Att våga överträdelser. Hon raljerade över konungen och maktens män, över lands-

hövdingen och bruksherrarna och tingsgubbarna. Och det kunde väl hennes make både tåla och gilla, skämten om de värdsliga härs-karna, men de farliga orden om Herren Sebaot, som han bävade att obehöriga hörde, det var för bövelen blasfemi. Hur tordes hon? Det begrep han inte, men annars var han inte vek av sig efter Ingreds förmenande. Välväxt och stadig utanpå och lika stark inuti. Han ryggade inte ens för det spröda i livet som att deklamera vers. (Keksis kväde om värfloden sjuttiosju, när islossningen kom som ett skred och tog med sig åkrar och ängar, byar och hus; det hade varit hejdlöst; han kunde samtliga strofer, över tjugo stycken.) Eller att sjunga psalmer med patos som skulle omvänt en hedning. Allt det som var lent och vänt, det behärskade han, hennes Hindrik.

För den skull älskade hon honom. Han gav henne en föraning om att äga inte bara ett hemman utan kanske all ljuvlighet.

Om kvällen stöp de i säng och han lade sitt huvud mot hennes hals.

– Äntligen natt, sade han, äntligen. Hans kropp var trött och öm av dagens arbete. Kära du, sade han, kära Ingrid, gudars gåva. Han smekte henne över bröstet och kysste hennes kind.

Hon ryckte undan fittlappen och kröp alldeles intill honom, så nära att han flöt samman med henne utan en rörelse. Så låg de länge, i utdragen sällhet sniffandes in varandras dofter, tills det inte gick att hålla emot begäret och hon hävde sig upp och red honom tills han frustade som en mättad sarv.

Han hyschade medan hon skrattade så hon kiknade.

– Men Hindrik, du frustar!

Han kunde inte få tyst på henne.

– Du väcker huset, din tossa.

– Mmm, fnissade hon, hela världen må veta hur härlig du är.

Han tog illa vid sig av hennes flams.

– Jaha, sade hon förnärligt och vände rumpan till, men det är inte mitt skratt som stör i så fall utan ditt kåta gnäggande.

Han försökte strunta i hennes syrligheter i viljan att samsas, att leka sig tillbaka in i saligheten och tryckte sig mot hennes runda skinkor tills försoningen kom.

– Himlars lycka, viskade hon.

– Odygdiga häxa, viskade han tillbaka.

– Jag är ingen häxa.

– Jo, vild och sugen som rået! retades han.

I mörkret syntes inte hur hennes blick svartnat och ansiktsdragen hårdnat som av ett piskrapp. Han lade inte märke till hennes förskräckelse utan fortsatte nojsandet.

Förtörnad rullade hon in sig i bolstret och väste att häxa, det skulle ingen skämta om. Häxor brändes på bål för att de bolat med djävulen. Ville han påskina att hon gjort det, och i så fall var det han själv som var den onde, för någon annan hade hon aldrig delat säng med.

– Förlåt, viskade han. Det var inte hans mening att såra. Han skojade bara om att hon var yster och glupsk.

Så det var kritik då, att hon var lysten? Fick en kvinna inte känna lust till sin man, var det vad han menade? Ville han ha en timmerstock i bädden hellre? Nog kunde hon göra på sig i så fall.

Onej! Han bad om hennes tillgift. Inte önskade han sig något under fallen hellre än sin käcka hustru. Han älskade hennes villiga kropp och hennes ostyriga sinne. Hon hade kommit in i hans liv som en virvlande flamma, förlöst honom ur hans svärmod, målat himlen blå och solen gul över denna gård. Hon var glädjen.

De var fortfarande så förtvivlat nyförälskade, så ivriga och angelägna att vara varandra till lags. Varje nytt ögonblick av misstro som smutsade deras dag måste förjagas och sämjan raskt återställas. De slet hårt i arbetet för att visa varandra aktning och smög sig till kresser så fort de kom åt, en snuddande hand, ett smekande finger.

Häxa. Hon kunde inte glömma att han sagt det. Det gjorde rispor i tillgivenheten. Han skulle passa sig för det ordet. Det var en glosa som brann på tungan, precis som häxorna brann på bålerna. Som nyligen då en trollkåring från kusten fick halsen avhuggen sedan grannarna vittnat om hennes illdåd. Konan hade ovarsamt nog siat att prästfrun skulle slarva bort tre garnnystan, vilket mycket riktigt skedde. Hur hade hon kunnat veta det? Vilken dold makt ägde hon att se in i framtiden? Så måste hon också brinna, på det att de onda krafterna gick upp i rök och befriade menigheten från djävulens lömska krafter. Och sju resor värre hade det varit längre ner i landet och allra värst i Dalarne. Där rullade skallarna i långa rader. Men det hade ju funnits åsyna vittnen som kunnat berätta, så hur skulle det ha kunnat sluta på annat vis? Barn hade tagits med på

de hemskaste färder, oskyldiga knytt, som tvingats åse när häxorna knullade med Satan och festade sig fulla och dästa. Det var dessa värnlösa krakar som kommit till sockenprästen och avslöjat hela fördärvet, hur de ridit med sina mödrar och mostrar och systrar på käppar rätt upp i luften. Och när det sports hur det gått till att de där kvastskäften kunde flyga som fåglar, hade den vidriga sanningen kommit i dagen, att de bestrukits med en salva kokt på trollpackors avföda.

Länge hade det surrat motstridiga rykten att de menlösa barnen skulle ha pinats för att förmås vittna och att trollkonorna torterats tills de erkänt, och hemskast av allt: att Blåkulla skulle vara ett rent påhitt av kyrkans män. Men det lät för grovt för att tro på. Kunde det vara sant?

Nej, aldrig att Faderns utsända herdar på jorden kunde befaras vilja sina medmänniskor ont. Det fick en inte tänka ens, och ändå kunde en gnagande oro skava, som när ryktet for genom bygden om lappkonan Segrid, som året innan hade dömts till döden och bålet för barnamord efter att med sin trollmakt ha frestat i fördärvet sin husbonde, självaste länsman, en gift karl som försvarat fäderneslandet i krig och som satt på egen gård.

För att ha lägrat konan dömdes länsman Oluff Törnquist att böta 80 daler silvermynt för horeri. Under förhören grät han, förtalte ett trovärdigt vittne, och erkände sin synd att ha roat sig utanför äktenskapet och försatt sin piga i grossess.

Men i Tärenhö var medlidandet snålt tilltaget. Denna ortens son hade varit en kanalje från begynnelsen, om Ingreds make fick lufta sina åsikter, ofta uppkäftig på tinget, våldsam och bedräglig. Men han hade väl våldet i blodet för far hans stred i Trettioåriga kriget, och själv hade han blivit korpral utan att ha vunnit några stora segrar åt moder Swea efter vad en hört. Med tiden kom han tillbaka norröver men undvek nogsamt sin hemby. Vid lappmarkens bästa fiskesjö slog han sig ned, för han hade smak för livets goda, skaffade sig kreatur och en trofast hustru men tappade både huvud och hosor för sin piga.

Fyra dagar innan barnet föddes hade Segrid dragit isnot med sin syster och svåger ute på träsket och fallit så pass illa att barnet blivit dödfött. Det intygade system sedermera inför tinget. Den 8:e maj skedde det, jäms med att gamle konungen låg lik medan

slottet brann opp, ja sällan kommer en olycka ensam. Rykten kom i svang att kungen blivit tagen av daga, och det må ha varit hursom med den saken, men i vilket fall var han lika död som Törnquistens oäkta unge.

Segrid hade lagt barnliket i en näverkäppa och grävt ner det i jorden, där det legat hela sommaren fram till bartholomei, då det blev uppbränt.

Just vid den tiden, en afton i augusti, kom Törnquisten farande till kyrkoherden Elingius gård i Juckasjerfwi, helt drucken, samma dag som allmänna klagodagen firades efter salige konungen. Han drog fram med våld och försmädliga ord, dängde yxhammaren i väggen, kallade kyrkoherden en djävul och utslungade att en präst ju fattades i helvetet, så i helvetets lågor kunde Elingius gott brinna! Ty herden hade olagligt sålt brännvin till duperade lappar från Siggeware, Segrids hemby.

Krigarens svarta tunga måtte ha förkolnat av så fula glosor. Att ens tänka dem var ohyggligt. Brinna i helvetet. Att välborne kyrkoherden skulle brinna! Mätte sagesmannen själv få brinna till rening och besinning.

Dock, efter smädelsen gick han fri. Blev inte dömd utan förlikad.

Men Segrid Nilsdotter, hon dömdes till bålet för barnamord av ett omvittnat dödfött barn. Skulle hon då föreställa en häxa? Troddes det att hon, illistigt, hade förhäxat sin herre och med vilje framkallat barnets död? Det påstods att hon benådats av rätten och fått straffet omvandlat till böter 40 daler silvermynt för enkelt hor, men var skulle hon ha hittat de penningarna? Det viskades att hon aldrig behövde brinna, men det fanns andra som sagt sig se lågorna.

Var det sant att en häxa kunde vara vilken kvinna som helst, som råkade i onåd inför någons blick och smak, som därför anmäldes och dömdes? Var det sant?

I forna tider hade kvänska kvinnor av somliga ansetts som häxor men av andra som tappra amazoner. Ingen man rådde på dem. En krönikeskrivare söderifrån hade skildrat kvinnövåldet härstädes. Ingred hade inte läst krönikan ifråga och ingen hon träffat hade gjort det heller eller ens sett skymten av den, men hon visste nog att den fanns likaväl som de kvänska kvinnorna funnits. De hade varit starka och farliga, och de hade levt häromkring, i det landskap som kallades Botn. En undrade förstås vart de tagit vägen, kvinnorna

som varit oövervinnerliga. Var de häxor som fördrivits?

Vad betydde ordet häxa? En fal kvinna som bolade med djävulen? En kunnig kvinna som blandade läkemedel och rådde över liv och död? En oövervinnerlig kvinna?

Ingreds frågor fann inga svar.

Tärendhö är fridsamt sedan Törnquisten gav sig av. Det är länge sedan något verkligt sensationellt hänt på trakten, tycker svärmor, utom spektaklet med Segrid förstås.

Så kan det gå när inte haspen är på, summerar Hindrik.

Ingred svarar inte.

Allt detta skedde strax innan hon kom till gården. Nu har den avsatte länsmannen tvingats sälja sitt hemman i Sautoträsk i rödas-te rappet till sin systers make. Därmed har han också ställt hustru och barn på bar backe.

Hindrik skulle aldrig någonsin bedra sin lagvigda hustru, varken köttsligt eller andligen. Därom är Ingred viss. Och detta trots att han inte är någon sorts lagens tjänare utan en helt vanlig karl. En hederlig man.

Eller. Kanske att han narrat Ingred något litet vid frieriet om sitt hemmans storhet, men det var ju en annan sak, om det ens kunde kallas osanning. Snarare än lögn var det önsketänkande.

Bara skördar kan bärgas och barn får växa till sig, skall lyckan komma. Och så krigandet då förstås, att det tar slut med det, men det tror de nog båda fast och fullt för nu har det varit fred i nästan tjugo år. Den nye konungen vill alldeles säkert också ha fred, som den pojkspoling han är, lille Carl med numret tolv som i folkmun fått smeknamnet Calle Dussin och redan äras för sina enkla vanor. Han är troligtvis mer intresserad av flickor än av slagfält, får man hoppas.

Kanske skall han en vacker dag hälsa på sina undersåtar i lappmarken, som far hans gjort. Varken Ingred eller Hindrik har skådat förre majestätet, men en avlägsen granne hade befunnit sig i närheten då högvördigheten kommit på besök för att titta på midnattssolen. Åtminstone påstod han det, att han sett kung Gråkappa med egna ögon, men kanske att han bara bredde på. Det lät för märkvärdigt i Ingreds öron.